

Л.П. Малюк, д-р техн. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

О.М. Варипасєв, канд. філос. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ПОТРЕБ

Розуміння сервісу та сервісної діяльності як важливої культурної характеристики соціального буття розвивається в наукових дослідженнях із сервісології – науки про сутність, принципи й методи обслуговування, що враховує індивідуальність людини як цілісної особистості.

Проблематика сервісології тісно пов'язана з теоріями потреб людини, оскільки саме задоволення комплексу потреб особистості за допомогою сфери послуг становить головну мету сервісології як теоретичної галузі знань. Дослідження історичного розвитку потреб та сучасного стану проблематики з урахуванням значущих концепцій минулого є важливим для розвитку даної науки, її проблематики та методологічного обґрунтування.

Як свідчить історичний аналіз проблематики потреб, лише гармонійне поєднання уваги до матеріального та духовного світу особистості може призвести до вироблення продуктивної теорії потреб.

Становлення й виділення концепцій потреб у житті людини й людства підлягає загальним закономірностям розвитку історичного процесу, соціальних і економічних умов, на основі чого можна виділити головні етапи розгортання теорії потреб в історії, розробити головні положення сучасної теорії потреб, спираючись на головні принципи її діахронічного та синхронічного розвитку.

Генезою історичного розвитку потреб є питання перетворення череди тварин у людський колектив, яка пов'язана в дослідженнях антропологів, істориків, культурологів і філософів із проблемою перетворення безпосередніх біологічних потреб у соціальні, тобто можна сказати, що ускладнення й перетворення базових вітальних потреб привело до формування людини сучасного типу, стало визначальним чинником антропосоціогенезу.

У філософських і релігійних вченнях Давнього Китаю й Давньої Індії ще не присутні уявлення про біологічну або соціальну обумовленість потреб і здібностей людини. Потреби скоріше розглядаються як бажання й вираження нестатку, підлеглі загальній космічній закономірності, що виступає у вигляді дао або дхарми, які включають індивідуальне людське буття у світовий оберт перетворень і перероджень. Вперше була

поставлена проблема розумності людських потреб у давньогрецькій філософії. Багато філософів гадали, що тільки розум здатний приборкати неугамовні бажання. Філософи Середньовіччя загалом розуміли потреби окремого індивіда як наслідок, відбиття потреб більш високого рівня – божественного провидіння.

Розгляд проблематики потреб у період Відродження, Нового Часу Просвітництва та XIX століть відбувався відповідно до переважних філософських доктрин тієї або іншої епохи розвитку людського суспільства, проте основний акцент був зроблений на визнанні й виправданні гармонійного розвитку людської особистості.

У XX столітті насамперед акцентується увага на людині як соціальному суб'єкті, у якому переломлюються культурні традиції, суспільні норми, зразки соціальної поведінки, рівень і ступінь соціалізації особистості в суспільстві. У найбільш впливових та методично значущих концепціях А. Маслоу, К. Обухівського, П.В. Симонова й П.М. Єршова потреби стають основою мотиваційної поведінки людини, яку необхідно враховувати при аналізі будь-якої діяльності, пов'язаної з комплексним задоволенням потреб людини, у тому числі в сервісології та сфері послуг.

Проблематика методологічного та методичного осмислення феномена «суспільства споживання» теж перебуває на передньому плані сучасних наукових досліджень. Французький філософ Бодрійяр в 1969 році охарактеризував сучасне суспільство як «суспільство споживання» в однойменній роботі. Потім ця концепція ввійшла як істотний компонент загальної теорії інформаційного суспільства в працях Д. Белла, Е. Тоффлера, Ф. Фукуями та ін. Суспільством споживання є таке суспільство, де не тільки є предмети й товари, які бажають купити, але споживання виступає як самодостатня характеристика людського буття. Слід зазначити, що сучасне українське суспільство лише наближається до суспільства споживання, оскільки доходи і інші ресурси в суспільстві розподілені край нерівномірно.

Таким чином, розвиток теорії потреб в культурній історії людства призвів до того, що поступово весь комплекс потреб людини стає вписаним у коло наукових досліджень філософської та психологічної проблематики, виводячи дослідження теорії потреб на рівень наукового осмислення й дослідження, закріплення у навчально-методичній літературі.

Дослідження історії теорії потреб допомагає поглянути на процеси сучасного суспільного розвитку з точки зору минулих епох, що допомагає сучасній людині правильно сформувати духовні й соціальні потреби, засновані на комунікації людини з людиною, а не людини з річчю, які нав'язує нам суспільство споживання у постіндустріальну епоху.